

Eseje / Essays

Příběh o válce, odpovědnosti a umírání

A Story about War, Responsibility and Death

VÁCLAV SOUKUP

*Katedra teorie kultury (kulturologie) Filozofické fakulty
Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1*

Sedím ve své kanceláři společně s redaktorem *Lidových novin* Františkem Šulcem a pokouším se jako antropolog zaujmout postoj k poněkud temnému příběhu, který mi právě vyprávěl. Odehrál se 4. listopadu 2008 v Afghánistánu zmítaném boji mezi spojeneckými jednotkami a místními mudžáhidy. Jeho smutnou hrdinkou byla šestatřicetiletá americká antropoložka Paula Loydová, která se zapojila do vědecko-vojenského projektu Human Terrain System. Úkolem vědců působících v tomto projektu je sbírat a vyhodnocovat data o různých dimenzích místní kultury, jako jsou zvyky, obyčejy, tradice, náboženské svátky, rituály apod. Sestavené databáze mohou být využívány například při rozvojových projektech, ale hlavně mají pomáhat armádě najít při „pacifikaci místní populace“ jiné cesty nežli pouhou vojenskou sílu. Cílem vědeckého výzkumu je získat důvěru místních lidí, pomáhat zajišťovat jejich bezpečnost a snižovat tak riziko, že budou podporovat povstalce. Efektivita tohoto projektu je evidentní. Vědci využívají své kulturní kompetence v dané kultuře jako poradci, kteří vojákům usnadňují jednání s místními obyvateli a pomáhají eliminovat kulturní konflikty a nepochopení. Například v Afghánistánu je dobré vědět, že rozdávat *korán* místním obyvatelům není příliš dobrý nápad, neboť tohoto islámského svatého písma se nesmí dotknout ruka nevěřících. Také je užitečné vědět, že při návštěvě místního šejka je zdvořilé přinést mu vždy nějaký dárek.

Problém však spočívá v tom, že vědci se pohybují v prostoru permanentní války. Ta dostihla Paulu Loydovou při rutinní misi ve vesnici Čahil Gází v paštunském Kandaháru, kam se antropoložka se svou ochrankou vydala, aby si popovídala s místními obyvateli o jejich potřebách a problémech. Zpočátku nic nenavědčovalo tomu, že by mohlo dojít k nějakému konfliktu. Paula Loydová si přátelsky povídala s obchodníky

na tržišti o cenách benzínu, když k ní přistoupil muž oblečený v tradičních šatech a dlouze jí anglicky děkoval za americkou pomoc civilním obyvatelům Afghánistánu. Antropoložka proto nevěnovala pozornost tomu, že muž má ve svých rukou otevřenou nádobu s benzinem. Nestačila ani nijak reagovat na to, že jí muž náhle polil benzinem hruď a ruce a zapálil ji. Její přátelé začali oheň ihned hasit a poměrně rychle se jim to podařilo. Paula Loydová, šokovaná nečekaným útokem, se zmateně podívala na své popálené ruce a zmohla se na jediné konstatování: „Jéje, to vypadá špatně. Myslíš, že budu schopna dopsat svou zprávu?“ V té chvíli již útočníka pronásledoval člen její ochranky Don Ayala a muže, který byl později identifikován jako Abdul Salam, po chvíli dostihl a spoutal. Paula Loydová byla ihned vrtulníkem dopravena na nedalekou britskou základnu, kde byla odborně ošetřena. Bylo však jasné, že mise pro ni skončila a že ji čeká převoz do Spojených států amerických, kde se bude muset podrobit plastické operaci. V době, kdy popálená antropoložka čekala na vrtulník, se však její strážce Don Ayala dověděl o velkém rozsahu jejích zranění a zareagoval způsobem, který měl za následek další tragédii. Vytáhl pistoli, přiložil ji k Salamově hlavě a vystřelil. Za tuto vraždu byl odsouzen k patnácti letům vězení ...

Odpověď na otázku, kterou mi František Šulc položil – totiž jaký mám názor na zapojení antropologů do projektu Human Terrain System –, nebyla pro mě jednoduchá. Chápal jsem všechny zúčastněné strany i akt pomsty, který provedl „osobní strážce“. Věděl jsem, že spolupráce antropologů a vojáků podstatným způsobem snižuje ztráty na životech na obou válčících stranách a pomáhá přežít prostému obyvatelstvu. Ale vědci ve válce? Za druhé světové války bylo jasné, kde je dobro a kde zlo. Platí ovšem totéž pro válku v Afghánistánu a Iráku? Obávám se, že nikoli. Na otázku, zda bych se někdy zúčastnil jako antropolog podobného vojenského projektu, jsem odpověděl jednoznačně. Nikdy!

Postskriptum: Po převozu do nemocnice v San Antoniu v Texasu 7. ledna 2009 Paula Loydová svým zraněním podlehla ...

Kontakt: PhDr. Václav Soukup, CSc., Katedra teorie kultury (kulturologie) Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, Celetná 20, 110 00 Praha 1, e-mail: Vaclav.Soukup@ff.cuni.cz.